

B.K. BIRLA CENTRE FOR EDUCATION

SARALA BIRLA GROUP OF SCHOOLS
A CBSE DAY-CUM-BOYS' RESIDENTIAL SCHOOL

ANNUAL EXAMINATION(2025-26)

MARATHI

SET A

Class :IX

Date : 18.2.2026

Admission No.:

Duration : 3 Hrs

Max. Marks : 80

Roll No.:

कृतिपत्रिकेसाठी सूचना :

- (1) या प्रश्नपत्रिकेत अ, ब, क, ड असे चार विभाग आहेत.
- (2) सर्व विभाग आवश्यक आहेत.
- (3) यथाशक्य सर्व विभागाची उत्तरे क्रमाने यावीत.
- (4) एकाच विभागातील सर्व प्रश्नांची उत्तरे क्रमानेच यावीत.

विभाग (अ) वाचन व आकलन गुण (15)

प्र 1 :- (आकलन) अ: अपठित गद्यांश :-

संत साहित्यामध्ये ज्यांचा वारंवार उल्लेख आढळतो,ते दोन पक्षी म्हणजे चातक आणि चकोर. दोन्ही पक्ष्यांमध्ये एक समान दुवा आहे तो म्हणजे वाट पाहणे. चातक पक्षी पावसाळी ढगाची वाट पाहतो,तर चकोर पौर्णिमेच्या चंद्राची वाट पाहतो. चकोर पक्षी पौर्णिमेच्या चंद्रकिरणांवर जगतो असा कविसंकेत आहे. चंद्राबद्दलची त्याची ओढ प्रसिध्द आहे. संतकाव्यात चकोराची उपमा देऊन संत परमेश्वराबद्दलची त्यांची ओढ व्यक्त करतात. हा चकोर पक्षी खरोखरच चंद्रकिरण खातो का? याचे उत्तर नाही असेच येते. मुळात प्रकाश ही खाण्याची किंवा पिण्याची गोष्ट नाहीच.

काही पक्षी संशोधकांनी केलेल्या संशोधनात हे स्पष्ट झाले आहे,की चकोर पक्षी रात्रीच्या वेळी आपले अन्न मिळविण्यासाठी बाहेर पडतो. चांदण्या रात्री तो आपले भक्ष्य म्हणजे कीडे,कीटक चोच वर करून पकडण्याचा प्रयत्न करतो.त्याची ही कृती कवीमनाला चांदणे पिण्यासारखी वाटली असू शकेल. पारंपारिक कथांनुसार चातक पक्षी स्वाती नक्षत्रातील पावसाचे जमिनीवर न पडलेले पाणी वरच्यावर पितो आणि आपली तहान भागवतो. एखादयावर आपले जीवन अवलंबून असणे किंवा एखादयाची वाट पाहणे यासाठी चातक आणि चकोराची उपमा दिली जाते.

प्र 1 (अ) खालील प्रश्नांची उत्तरे पर्यायामधून निवडा:—(कोणतेही पाच)

(5X1=5)

1 कोणत्या साहित्यात पक्ष्यांचा उल्लेख आला आहे ?

अ संत

ब पंत

क गदय

ड पदय

2 चातक पक्षी कशाची वाट पाहतो?

अ पाण्याची

ब आकाशाची

क पावसाळी ढगांची

ड पावसाळी गारांची

3 चकोर पक्षी कशाची वाट पाहतो?

अ सूर्यकिरणांची

ब मेघाची

क अन्नाची

ड चंद्रकिरणांची

4 संतांच्या मनात कोणाबद्दल ओढ असते?

अ आई

ब परमेश्वर

क देवालय

ड ग्रथसंपदा

5 चकोर पक्षी अन्न मिळविण्यासाठी केव्हा बाहेर पडतो?

अ दुपारी

ब सायंकाळी

क पहाटे

ड रात्री

6 संतसाहित्यामध्ये कोणत्या दोन पक्ष्यांचा उल्लेख आला आहे?

अ चातक व चकोर

ब हंस व बगळा

क चिमणी व कावळा

ड कबूतर व कोकिळा

प्र 1 (ब) खालील प्रश्नांची एका वाक्यात उत्तरे लिहा :—(कोणतेही तीन)

(3X1=3)

1 चातक आणि चकोराची उपमा कोणाला दिली आहे?

2 पारंपारिक कथांनुसार चातक पक्ष्याबाबत कोणता समज आहे?

3 चकोर पक्ष्याबाबत कोणता कविसंकेत आहे?

4 चकोर पक्षी आपले भक्ष कसे पकडण्याचा प्रयत्न करतो?

प्र 2 (आकलन) अपठित पद्यांश :—

प्र 2 (अ) खालील कविता काळजीपूर्वक वाचा व त्यावर आधारित विचारलेल्या प्रश्नांची उत्तरे लिहा :—

माझी भाषा माझी

आई अर्थ भावनांना देई

तिच्या राहावे ऋणात

होऊ नये उतराई

तिच्या एकेका शब्दाला

रत्न कांचनाचे मोल

कधी तप्त लोहापरी

कधी चांदणे शीतल

रानवान्याच्या गंधात	माझी मराठी भिजली
लेऊनिया नाना बोली	विविध माझी मराठी सजली
माझ्या भाषेचे अमृत	प्राशेल तो भाग्यवंत
तिचा नाही दुजाभाव	असो कोणताही पंथ
माझ्या मराठी भाषेची	काय वर्णावी थोरवी
दूर देशी ऐकू येते	माझ्या मराठीची ओवी

प्र 2 (अ) कविता वाचून त्यावर आधारित प्रश्नांच्या उत्तरांचा योग्य पर्याय निवडा:- (कोणतेही 4) (4x1=4)

1 कवीने कोणत्या गोष्टीची तुलना आईशी केली आहे?

अ देशाशी	ब भाषेशी
क निसर्गाशी	ड ज्ञानाशी

2 कवीच्या भाषेत शब्दांचे मोल कशासारखे आहे?

अ सोन्यासारखे	ब रत्न-कांचनासारखे
क पैशासारखे	ड मोत्यासारखे

3 मराठी भाषेत कोणते घटक मिळून सजले आहेत?

अ विविध ऋतू	ब नाना बोली
क अनेक पंक्ती	ड विविध रंग

4 मराठी भाषेचे अमृत प्राशन करणारा कोण ठरतो?

अ ज्ञानी	ब श्रीमंत
क भाग्यवंत	ड पराक्रमी

5 मराठी भाषा कोणत्या गंधात भिजली आहे ?

अ रानवान्याच्या	ब उन्हांच्या
क पावसाच्या	ड हिवाळ्याच्या

प्र 2 (ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा :- (कोणतेही तीन)

(3x1=3)

1 मराठी भाषेची थोरवी कोठे ऐकू येते?

2 मराठी भाषेचा चांदण्यासारखा कोणता गुण कवितेत नमूद केला आहे?

3 कवितेनुसार मराठी भाषा कोणत्या प्रकारचे ज्ञान देते?

4 कवीने मराठी भाषेला कोणत्या स्वरूपात गौरविले आहे?

5 उपकार या शब्दासाठी कवितेत आलेला समानार्थी शब्द शोधून लिहा.

विभाग :- ब (20 गुण)

- प्र 3 (अ) शब्दांच्या जाती ओळखा :- (कोणतेही चार) (4X1=4)
- 1 प्रत्येकामध्ये चांगुलपणा असावा. (भाववाचक नाम ओळखा)
 - 2 आम्ही,तू,मी,मला,ते,ती या शब्दांना व्याकरणातील शब्द जातीत काय म्हणतात.
 - 3 आई बाबांचे आपल्यावर फार उपकार आहेत. (अधोरेखित शब्दाची जात ओळखा)
 - 4 विद्यार्थी वर्गात आले आणि शिक्षकांनी शिकवण्यास सुरुवात केली.(उभयान्वयी अव्यय ओळखा)
 - 5 राधा मधुर गाते. (आधोरेखित शब्दाची जात ओळखा)
- प्र 3 (ब) काळ ओळखा व बदला (कोणतेही तीन) (3X1=3)
- 1 हनुमानाने रामाच्या पायाचे ठसे पाहिले होते. (वर्तमानकाळातील वाक्य तयार करा).
 - 2 संगीता दिलेले काम पूर्ण करेन. (भूतकाळातील वाक्य तयार करा)
 - 3 आरती दररोज ग्रंथालयात जात असं. (भविष्यकाळातील वाक्य तयार करा)
 - 4 रामभाऊ फार प्रसिद्ध व्यावसायिक होते.(काळ ओळखा)
- प्र 3 (क) वाक्याचे प्रकार ओळखा (कोणतेही तीन) (3X1=3)
- 1 तू खेळ खेळायला पाहिजे. (आज्ञार्थी वाक्यात रुपांतर करा)
 - 2 त्याच्या बोलण्यात असत्यता नव्हती.(होकारार्थी वाक्यात रुपांतर करा)
 - 3 मला तो चित्रपट आवडला. (वाक्य प्रकार ओळखा)
 - 4 बापरे!केवढा मोठा आहे हा साप. (विधानार्थी वाक्यात रुपांतर करा)
- प्र 3 (ड) समानार्थी शब्द (कोणतेही दोन) (2X1=2)
- 1 खालील पैकी गटात न बसणारा शब्द कोणता?
 - 1 नेत्र
 - 2 नयन
 - 3 माथा
 - 4 डोळा
 - 2 समशेर शब्दासाठी समानार्थी शब्द लिहा.
 - 3 खालील पैकी गटात न बसणारा शब्द कोणता?
 - अ तरु
 - ब रत्नाकर
 - क झाड
 - ड वृक्ष
- प्र 4 (अ) विरुद्धार्थी शब्द (कोणतेही दोन) (2X1=2)
- 1 मर्याद ×
 - 2 वृद्ध ×
 - 3 खरे ×
- प्र 4 (ब) लिंग बदला (कोणतेही दोन) (2X1=2)

1 खालील पैकी पुल्लिंगी शब्द कोणता?

अ स्त्री

ब विनंती

क कोलाहल

ड कला

2 नायक या शब्दासाठी स्त्रीलिंगी शब्द कोणता?

3 शिक्षक या शब्दासाठी स्त्रीलिंगी शब्द कोणता?

प्र 4(क) वचन बदला (कोणतेही दोन)

(2X1=2)

1 खालील पैकी अनेकवचनी शब्द कोणता ?

अ तबला

ब डोळा

क ताट

ड फेटे

2 खालील पैकी एकवचनी शब्द कोणता ?

अ घरे

ब झोपड्या

क फेटे

ड घडयाळ

3 खेडे, वेडे, झाडे, वाडा – या शब्दांपैकी एकवचनी शब्द ओळखा.

प्र 4 (ड) समास ओळखा (कोणतेही दोन)

(2X1=2)

1 प्रतिक्षण

2 खालीलपैकी समास प्रकाराच्या आधारे गटात न बसणारा शब्द कोणता?

अ एकवीस

ब यशापयश

क पापपुण्य

ड खरेखोटे

3 त्याने भाजीपाला खरेदी केला. (अधोरेखित शब्दाचा समास ओळखा)

विभाग—क पाठयपुस्तक आधारित (30 गुण)

प्र 5 (अ) एका वाक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन)

(3X1=3)

1 शिरीषला घरी कोणत्या नावाने हाक मारत ?

2 भारतातील सर्वात पहिली रेल्वे कोठून सुटली ?

3 ऑलिंपिक व्हिलेज वसवण्याची कल्पना कोठे मांडण्यात आली ?

4 सखू आजी किती दिवसात वाचायला शिकली ?

5 हेललने पहिला शब्द कोणता शिकला ?

प्र 5 (ब) रिकाम्या जागी योग्य शब्द भरा:— (कोणतेही तीन)

(3X1=3)

1 नाना एके काळी उत्कृष्ट ----- होते.

2 वॉटर हा शब्द शिकण्यासाठी बाईंनी हेलनला -----नेले.

3 आजीचे वय वर्षे ----- होते.

4 फसलेल्या प्रयोगातूनही नंतर प्रयोग करणाऱ्याचे ——— वाचतात.

5 सुरुवातीला ——— रूपये इनाम ठेवण्यात आले.

प्र 5 क:- खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर थोडक्यात लिहा:- (1X3=3)

1 अॅनी सुलिहॅन नसत्या तर हेलन घडली नसती या विधानाची सत्यता पटवून द्या-

2 सखू आजीचे व्यक्तिचित्र रेखाटा .

3 संशोधक होण्यासाठी तुम्ही स्वतःच्या व्यक्तिमत्वात कसे बदल कराल ते लिहा -

प्र 5 ड:-खालील वाक्यांतील वाक्प्रचार ओळखा व त्याचा अर्थ कंसातील कोणत्या वाक्प्रचाराशी जुळतो ते लिहा:- (5X1=5)

(खूप आनंद वाटणे, रिकामा वेळ न मिळणे, निपुण असणे, नाराजगी व्यक्त करणे, प्रेमाने जवळ घेणे)

1 असं म्हणून गुरुजींनी निरंजनला हृदयाशी धरले.

2 ज्ञानपीठ पुरस्कार ययाति या कादंबरीला मिळाला, तेव्हा मराठी माणसांचा ऊर अभिमानानं भरून आला.

3 बाबांनी अनाठायी टेक्नॉलॉजीबद्दल आपली मळमळ व्यक्त केली.

4 मला काही कामामुळे संध्याकाळी ओंकारेश्वराला जाण्यास उसंत लाभली नाही,

5 वजन उतरवण्याच्या शास्त्रात पारंगत झालेले तज्ञ मला रोज डझनवारीने भेटू लागले.

प्र 6 अ :- (अ) एका वाक्यात उत्तरे लिहा:- (कोणतेही चार) (4X1=4)

1 वारकरी संप्रदायाचा पाया कोणी रचला ?

2 व्यायाम आपला कसा मित्र आहे ?

3 दुरंगी चुनरीत कोण उभी आहे ?

4 झोळी कोठे टांगली आहे ?

5 पुन्हा एकदा काय चमकावी असे कवीला वाटते ?

प्र 6 (ब) रिकाम्या जागी योग्य शब्द लिहा :- (कोणतेही चार) (4X1=4)

1——— करण्या वसंत ऋतूचे.

2 राघू ——— हाकते ढग बरसते.

3 तुका झालासे ——— .

4 व्यायामे वाढे ———.

5 काटा पायात रूततो ——— रगत सांडते.

प्र 6 क) खालील काव्यपंक्तींचे संदर्भासहित स्पष्टीकरण करा:—(कोणतेही एक)

(1X3=3)

1 पुन्हा एकदा

घालीत पिंगा

पावसाच्या सरी

व्हाव्यात बेभान

कोसळाव्या खाली

मातीत माती व्हावी एक

किंवा

व्यायामे जडत्व जाई दूरी। व्यायामे अंगी राहे तरतरी।

रक्तव्यवस्था उत्तम शरीरी। वाढे विचारी सजीवपणा।।

प्र 7 अ स्थूलवाचन :- एका वाक्यात उत्तरे लिहा :- (कोणतेही पाच)

(5X1=5)

1 पुच्छविहिन वानराचे नाव काय होते ?

2 मराठी विश्वकोशाचा पहिला खंड केव्हा प्रकाशित झाला ?

3 आसामची भूमी कशी आहे ?

4 केशभूषेचा मुख्य उद्देश कोणता ?

5 शब्दकोडयासाठी सर्वात सोईस्कर भाषा कोणती ?

6 आत्ता पर्यंत विश्वकोशाचे किती खंड प्रकाशित झाले ?

विभाग- ड लेखन- (गुण 15)

लेखन

प्र 8 (अ) दिलेले निबंध मुद्दे व कथा मुद्दे नीट वाचा व दिलेल्या पाच विषयांपैकी कोणत्याही एका

विषयावर 120 ते 150 शब्दांत निबंध अथवा कथा लिहा :- (कोणतेही एक)

(1X5=5)

निबंधविषयक मुद्दे

1 पृथ्वी बोलू लागली तर!

मुद्दे :- मी पृथ्वी— भव्यता — सर्व काही — मानव, झाडे, झुडपे, पशु-पक्षी
— समुद्र — आनंदी आनंद — स्वार्थी मानव— पृथ्वीचा फायदा घेणे— निसर्गास
हानी — परिणाम.

2 शालीची आत्मकथा

मुद्दे:- प्रवासात थंडी— अंगावर शाल— शाल बोलत होती— शालिची निर्मिती कोठे व
कधी— तुझ्या बाबांच्या सत्कारामुळे घरी आले— आता जीर्ण— तुझी आई मला
जपायची— तुझ्याकडे आले — आता तू माझी काळजी घे.

3 आवडता ऋतू

मुद्दे :-आवडत्या ऋतूचे नाव—कोणत्या महिन्यात असतो—वातावरणात त्यामुळे होणारे बदल—तुम्हाला आवडण्याची कारणे

किंवा

कथाविषयक मुद्दे. (शीर्षक आणि तात्पर्य आवश्यक)

1 एक व्यापारी—खूप पैसे घेऊन गावी निघतो—वाटेत चोर—दोघे रात्री धर्मशाळेत थांबतात—चोर रात्री व्यापाऱ्याच्या पिशव्या तपासतो—काहीही मिळत नाही—व्यापाऱ्याची युक्ती—व्यापारी चोराच्या उशीखाली पैसे ठेवतो—चोर दुसऱ्या दिवशी चकित—निराश—तात्पर्य दृ

2 एक वृद्ध शेतकरी—शेतात आंब्याची रोपे लावणे—राजाचे आगमन—शेतकरी व राजा यांच्यात संवाद—या झाडांची फळे तुला कशी खायला मिळणार—राजाचा प्रश्न—शेतकऱ्याचे उत्तर—माझ्या पुढच्या पिढीला खायला मिळतील—माझ्या पूर्वजांनी झाडे लावली म्हणून मी खातो—शेतकऱ्याच्या उत्तराने राजाला आनंद—शेतकऱ्याला बक्षीस, —तात्पर्य .

प्र 8 (ब) पत्र लेखन :- (लिफाफा आवश्यक) (कोणतेही एक) (1X5=5)

संतोष/संतोषी काळे,लक्ष्मीनगर, सातारा येथील सार्वजनिक उद्यानातील दुरावस्थेबाबत तक्रार करणारे पत्र व्यवस्थापक,उद्यानविभाग, सातारा यांना लिहितो/लिहिते.

किंवा

जीवन/जिया पाटील, विद्यार्थी प्रतिनिधी,रमणबाग प्रशाला,गंगापूर रोड, नाशिक या शाळेला पन्नास वर्षे पूर्ण झाल्याने शाळेची सजावट करायची असून त्यासाठी लागणाऱ्या साहित्याची मागणी करणारे पत्र मा. व्यवस्थापक,देविका सजावट भांडार,मदिना चौक, रेणुकानगर, नाशिक यांना लिहितो/लिहिते.

प्र 8 (क)खालील दिलेल्या विषयावर जाहिरात लेखन करा:- (1X5=5)

1 घडयाळाच्या दुकानाची जाहिरात तयार करा -

2 व्यायामशाळेची जाहिरात तयार करा :-

..... समाप्त